

Μαρξισμός χωρίς Μαρξισμό*

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η αποδόμηση του Ντεριντά ήταν εξ αρχής ένα πολιτικό πρόγραμμα ή ότι ο ίδιος ο Ζακ Ντεριντά υπό κάποια βολικά απροσδιόριστη έννοια ήταν πάντοτε άνθρωπος της Αριστεράς. Από κανέναν ενήμερο για την άκαμπτα ιεραρχική φύση του γαλλικού ακαδημαϊκού συστήματος δεν θα μπορούσε να διαφύγει η πολιτική δύναμη της αποδόμησης, η οποία είχε αρχικά εκκολαφθεί στους ακατάδεκτους κόλπους του ως ένας εξαιρετικά ορθολογικός απρόβλεπτος παράγοντας. Ο Ντεριντά ήταν ταυτόχρονα ενταγμένος και ανένταχτος, δεδομένου ότι ήταν ένας (μετα)κοιγιακός Σεφαρδείμ Εβραίος Αλγερίνος, οι πρώιμες συναντήσεις του οποίου με τον παγερό υψηλό πολιτισμό του Παρισιού συγκροτούσαν, όπως συνάγει κανείς, ένα είδος άβολης αποξένωσης. Η σχέση του με την Αλγερία, μεταξύ άλλων, τον έφερε κοντά στον ονομαστό κύκλο του Λουί Αλτουσέρ στη rue d' Ulm, και έτσι σε έναν Μαρξισμό ενδιαφέροντα ως προς τον αντιουμανισμό του, αλλά, από άλλη άποψη, ακόμα πάρα πολύ μεταφυσικό για τα γούστα του. Ωστόσο έχει συχνά διαπιστωθεί ότι ο Ντεριντά επιμένει περισσότερο στη θεσμική φύση της αποδόμησης παρά στην απλή χειμενική, έτσι ώστε γενικά δεν αποτελεί έκπληξη το ότι η στιγμή της συνάντησης με τον Μαρξισμό, τον οποίο μερικές δεκαετίες νωρίτερα, στις Θέσεις, ανήγγειλε ειρωνικά ως «ακόμα ερχόμενο», έχει επιτέλους κατά μια έννοια φθάσει. Έχει περάσει μια υπέρμετρα μακροχρόνια περίοδος για τον ερχομό, όπως το έθεσε η ηθοποιός στον επίσκοπο, και είναι, όπως ο ίδιος γνωρίζει πολύ καλά, μια εξαιρετικά ιδιόρρυθμη στιγμή για να έλθει. Όμως αυτό που προσπαθεί να αποδείξει ένας δυσανεκτός Μαρξιστής –ότι ο Ντεριντά στράφηκε προς τον Μαρξισμό όταν αυτός έγινε περιθωριακός και, ως εκ τούτου, ακόμα περισσότερο σαγηνευτικός για τους μεταδομιστικούς του υπολογισμούς– είναι πράγματι πολύ προφανές ώστε να κοπιάσει γι' αυτό, αν όχι ώστε να το μνημονεύσει. Εάν είναι δύσκολο να αντισταθεί κανείς και να μη ρωτήσει, με θλίψη, που ήταν ο Ζακ Ντεριντά όταν τον χρειαζόμασταν, στη μακριά σκοτεινή νύχτα των Ρήγκαν-Θάτσερ, συμβαίνει επίσης στην παρούσα συγκυρία οι μαρξιστές συνοδοιπόροι να μην πατούν γερά στα πόδια τους ώστε να μπορούν να αφαιρέσουν από κάποιον το προνόμιο να κοιτάζει στα δόντια ένα άλογο που του χάρισαν και αν μη τι άλλο να σφάζει το μόσχο τον σιτευτό.

Ακόμα και έτσι, υπάρχει κάτι αρκετά πλούσιο καθώς επίσης και συγκινητικά ειλικρινές αναφορικά με αυτή την αιφνίδια δραματική ακροβασία επάνω σε μια πολυκαιρισμένη μούδα.

Ο Terry Eagleton είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ.

*Το παρόν κείμενο δημοσιεύτηκε στα πρακτικά ενός Συνεδρίου για τα *Φαντάσματα του Μαρξ*. Τίτλος του βιβλίου: *Ghostly demarcations. A Symposium on Jacques Derrida's Spectres of Marx*, M. Springer (επιμ.), Verso, 1999.

Διότι το *Φαντάσματα του Μαρξ* δεν επιδιώκει μονάχα να προφτάσει τον Μαρξισμό, αλλά και να ζηήσει περισσότερο από αυτόν μέσω του ισχυρισμού ότι η αποδόμηση ήταν σε όλη της την πορεία μια ριζοσπαστική εκδοχή των αξιωμάτων του. Η «αποδόμηση», παρατηρεί ο Ντεριντά, «δεν είχε ποτέ κάποια έννοια ή ενδιαφέρον, κατά την άποψή μου τουλάχιστον, παρά μόνο ως μια ριζοσπαστικοποίηση, πράγμα το οποίο αναφέρεται επίσης στην παράδοση ενός ορισμένου Μαρξισμού, σε ένα ορισμένο πνεύμα του Μαρξισμού». Αυτό βέβαια δεν θα ήταν ευχάριστη είδηση για τον Geoffrey Hartman, τον J. Hillis Miller ή τον ύστερο Paul de Man, οι οποίοι αναμφισβήτητα θα το ερμήνευαν με βάση αυτό που εν μέρει είναι: ένα εύχρηστο κομμάτι αναδρομικού ρεβιζιονισμού που μετά βίας ταιριάζει με το ιστορικό φαινόμενο που είναι γνωστό στο Κορνέλ ή την Καλιφόρνια ως αποδόμηση, όσο και αν αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό τις (τρέχουσες) προθέσεις του ιδρυτή του. Ενδεχομένως ο de Man και οι της Καλιφόρνιας να έχουν καταλάβει λάθος, οπότε σε αυτή την περίπτωση είναι παράξενο το ότι ο Ντεριντά δεν τους επέπληξε για μια τέτοια εξωφρενική γκάφα. Οτιδήποτε και αν του αρέσει πλέον να σκέφτεται, η αποδόμηση –πρέπει σίγουρα να το ξέρει– επί της ουσίας δεν έχει λειτουργήσει κατά κανέναν τρόπο ως ένας ριζοσπαστικοποιημένος Μαρξισμός, αλλά μάλλον ως μια ψεύτικη φόρμα κειμενικής πολιτικής, σε μια εποχή κατά την οποία, ενώ ο σοσιαλισμός είναι υπό διωγμό, οι αριστεροί ακαδημαϊκοί ήταν ευγνώμονες για τη μετατόπιση του στίγματος της διχογνωμίας, γεγονός που φάνηκε να παρέχει το διπλό όφελος ενός άμεσα υπερφαλαγγισμένου Μαρξισμού στην τολμηρή αφανγκάρντ εκδοχή του, και της παραγωγής μιας δύσπιστης ευαισθησίας που τράβηξε το χαλί κάτω από οτιδήποτε ήταν πολιτικά μη αποδομημένο, όπως η αλληλεγγύη, η οργάνωση ή η υπολογισμένη πολιτική δράση. Κατά συνέπεια αποτέλεσε κάτι το θεόσταλτο για τη βορειοαμερικανική αντίδραση, οι διέξοδοι της οποίας για πολιτική δράση ήταν απελπιστικά λίγες επικυρώνοντας μια ιστορικά επιβληθείσα αδράνεια με φανταχτερούς υπερ-φιλελεύθερους όρους.

Η αποδόμηση πάντοτε εμφανίζει δύο πρόσωπα στον κόσμο, το ένα προσεκτικά ρεφορμιστικό, το άλλο εκστατικά υπερ-αριστερό. Το πρόβλημά της ήταν ότι ο πρώτος τρόπος σκέψης είναι αποδεκτός αλλά μη θεαματικός ενώ ο δεύτερος, αναζωογονητικός αλλά μη αληθοφανής. Εάν η στάση της προς τον ορθόδοξο Μαρξισμό δεν είναι κάτι περισσότερο από ένα είδος αντιδογματικής προειδοποίησης, τότε λίγα πράγματα τη διαχωρίζουν από ένα πλήθος γνωστών αντισταλινισμών. Τέτοιου είδους είναι το πρόβλημα με μια μελέτη σαν, για παράδειγμα, την *Μαρξισμός και Αποδόμηση*, του Αμερικανού αποδομιστή Michael Ryan, ο οποίος επιχειρηματολογεί υπέρ ενός δυναμικού, ανοικτού, μη μεταφυσικού, αντιθεμελιακού, πολυ-επίπεδου, μη μηχανιστικού Μαρξισμού με τρόπο που μόνο ένα αφοσιωμένο μέλος των Ερυθρών Χμερ θα μπορούσε να βρει ελαφρώς σκανδαλώδη. Πώς ένας αποδομημένος Μαρξισμός είναι διαφορετικός από φερεϊτεϊν τα όσα δίδαξε ο ύστερος Raymond Williams; Εάν, από την άλλη, η αποδόμηση αποτελεί κάτι περισσότερο από κάποιον γνωστό μαρξίζοντα ρεβιζιονισμό ή από ανιαρό έμβλημα του αριστερού φιλελευθερισμού, τότε θα πρέπει να εξωθήσει τις αντιμεταφυσικές, αντισυστημικές, αντιορθολογικές του αξιώσεις μέχρι τα φανταχτερά αναρχικά άκρα, κερδίζοντας, κατά συνέπεια, έναν δυναμισμό και μια σιγουριά με τον κίνδυνο της δραστηκής απώλειας της πνευματικής αξιοπιστίας. Η πρωτόγαλτη γενιά των επιγόνων, που δεν έχουν να χάσουν και τόσα πολλά σε πολιτικό επίπεδο, γενικά ακολουθεί το δεύτερο είδος της επιχειρηματολογίας. Ο ίδιος ο

δημιουργός, που όντως είναι πολιτικά ενταγμένος, τα πλαίσια αναφοράς του οποίου είναι το Άουσβιτς και η Αλγερία, ο Αλτουσέρ, το ANC¹ και η Ανατολική Ευρώπη, και όχι το Ithaca ή το Igvine, αλλάζει από το ένα ύφος στο άλλο, από την αυστηρή φιλοσοφία μέχρι και την ποίηση με στόμφο, κατά πως ταιριάζει στο σκοπό του. Ο στόμφος είναι βαθιά ριζωμένος στο κάθε γράμμα αυτού του βιβλίου καθώς η μια θεατρικά διαμορφωμένη ρητορική ερώτηση ακολουθεί αμέσως απότομα την άλλη με μια ανιαρά επιτηδευμένη σύνταξη, η οποία εκθέτει τον εαυτό της ανοιχτά στην παρωδία. Τι αφορά τώρα το μάσημα των καρτών; Προς τι αυτός ο πληθυντικός; Θα μπορούσαν ποτέ να υπάρξουν περισσότερα του ενός από αυτά; Θα μπορούσε αυτή η ερώτηση ακόμα να έχει σημασία; Θα μπορούσε ακόμα κανείς να μιλήσει για το «μάσημα» ενός καρτότου, και αν ναι, πώς, γιατί, σε ποιον, με τι οντο-τελεο-θεολογικό κίνητρο;

Η σοβαρή έλλειψη χιούμορ στο λογοτεχνικό ύφος του Ντεριντά –το γαλλικό «παιχνίδισμα» αποτελεί μια πασιδηλά σημαντική υπόθεση– αντικατοπτρίζει μια εμμένουσα οφειλή στον ακαδημαϊκό κόσμο που τόσο θαρραλέα έχει προκαλέσει. Ωστόσο, δίχως αμφιβολία, το πολιτικό πάθος είναι σε ισχύ στο βιβλίο αυτό. Εάν ο Μαρξισμός έχει γίνει ελκυστικότερος στον Ντεριντά εξαιτίας της περιθωριακότητάς του, γίνεται ακόμα πιο ελκυστικός υπό το φως των ανούσιων εναλλακτικών ως προς αυτόν πολιτικών. Αναμειγνύεται με έναν ασυνήθη θυμό λόγω του αυτάρεσκου θριαμβευτισμού της Νέας Παγκόσμιας Τάξης και ακολουθεί απηνώς τον ατυχή Φουκουγιάμα μέσω μιας σειράς αξιοθαύμαστα οργανισμένων σελίδων. Εάν η κριτική του είναι σημαντικά λιγότερο αυθεντική από τη μελέτη του Πέρυ Άντερσον, φερειπείν, σχετικά με το θέμα αυτό, αποτελεί μια εύγλωττη βεβαίωση για τον σταθερό ριζοσπαστισμό του συντάκτη της. Κι όμως, η αλήθεια είναι ότι ο Ντεριντά δεν ήταν και πολύ εντυπωσιακός όταν ήταν πολιτικά πολύ ξεκάθαρος – απόδειξη είναι οι αμήχανα ανειλικρινείς δικαιολογίες του για τον de Man που πέρασε στην άλλη πλευρά. Ο ασαφής δίστημος λόγος του εδώ περί «τηλε-τεχνο-μιντιο-οικονομικών και επιστημονικοστρατιωτικών δυνάμεων», ένα είδος επιπόλαιης δέσμευσης πίστης της ύστερης Σχολής της Φρανκφούρτης, έρχεται σε εντυπωσιακή αντίθεση με την ακρίβεια των φιλοσοφικών εξορμήσεών του αλλού. Αλλού και όχι εδώ – διότι αυτό που έχουμε σε αυτό το κείμενο, σε γενικές γραμμές, είναι ένας πολιτικός λόγος του είδους ενός κοινού ευφυούς-ανίδεου ατόμου και μια φιλοσοφική ρητορική φαντασιακού και μεσσιανικού τύπου, ο οποίος είναι ταυτοχρόνως πολύ εκλεπτυσμένος και πολύ λιγότερο πειστικός. Τα δυο πρωτόκολλα επιβιώνουν πλάι πλάι χωρίς να αλληλεπιδρούν επαρκώς πάντοτε. Το πρώτο εκφράζει αφοσίωση, κάπως χονδροειδή ωστόσο, το δεύτερο είναι συναρπαστικό αλλά εφήμερο. Αντιπροσωπεύουν τα δύο πρόσωπα του Ντεριντά, του *εμικρέ* και της *ανιαρής διασημότητας*, πράγματα που έως τώρα απέτυχε να συγχωνεύσει – αλλά πώς μπόρεσε να το επιθυμήσει; – σε μια πειστική φωνή με συνοχή.

Υπάρχει ένα εξοργισμένο είδος πιστού που υποστηρίζει ό,τι κάνει έως ότου συναντήσει κάποιον άλλο που υποστηρίζει το ίδιο πράγμα. Στο σημείο αυτό, ερχόμενος αντιμέτωπος με το φόβητρο μιας «ορθοδοξίας», αρχίζει νευρικά να υπαναχωρεί ή, το λιγότερο, να γίνεται μετριοπαθής. Υπάρχει κάτι πολύ περισσότερο από μια αίσθηση αυτής της εφθικής διαστροφής στον Ντεριντά, ο οποίος, όπως πολλοί από τους μεταμοντέρνους, φαίνεται να αισθάνεται (είναι ένα ζήτημα ευαισθησίας παρά αιτιολογημένης πεποίθησης) ότι το κυρίαρχο είναι *ipso facto* δαιμονικό και το περιθωριακό πολύτιμο *per se*. Μια προϋπόθεση για την αλόγιστη με-

ταμοντέρνα εξίσωση του περιθωριακού με το δημιουργικό, πέρα από μια βολική επιληρημοσύνη τέτοιων περιθωριακών ομάδων όπως οι Φασίστες, είναι η απώθηση των πολιτικών κινήματων τα οποία είναι ταυτόχρονα μαζικά και αντιθετικά. Αυτό που χαρακτηρίζει έναν γνήσιο ριζοσπάστη είναι μια εγκάρδια επιθυμία να σταματήσει να χρειάζεται να είναι τόσο επίμονα αντιθετικός, ένα συναίσθημα που δύσκολα μπορεί να φανταστεί κανείς ότι είναι προσφιλές στην καρδιά ενός αποδομιστή. Εάν κάποιος αποδεχτεί την ανταπάντηση του Τζέιμς Τζόνς σε μια πρόσκληση επιστροφής σε μια νέα ανεξάρτητη ιρλανδική δημοκρατία —«Έτσι ώστε να είναι ο πρώτος της αποτιμητής»,—, καταγράφει επίσης την αυτοσυγχώρησή του.

Ο Ντεριντά έχει φέρει τώρα τον Μαρξισμό στο τραπέζι, ή τουλάχιστον έχει φέρει στην επιφάνεια ως ένα βαθμό το θέμα, επειδή είναι σαφώς εξοργισμένος με τη φιλελεύθερη-κεφαλαιοκρατική αυταρέσκεια. Υφίσταται όμως κάτι αναπόφευκτα καιροσκοπικό αναφορικά με την πολιτική του δέσμευση, η οποία επιδιώκει να εκμεταλλευτεί τον Μαρξισμό ως κριτική, διαφωνία, βολικά επαναλαμβανόμενη μέθοδο, μακράν ωστόσο διατεθειμένη να εμπλακεί με το δογματισμό της. Αυτό που επιθυμεί στην ουσία είναι ένας Μαρξισμός χωρίς Μαρξισμό, πράγμα που σημαίνει έναν Μαρξισμό με τους δικούς του ψυχρούς όρους οικειοποίησης. «Θα μπαίναμε στον πειρασμό να διακρίνουμε αυτό το πνεύμα της Μαρξιστικής κριτικής... άμεσα από τον Μαρξισμό ως οντολογία, φιλοσοφικό ή μεταφυσικό σύστημα, ως «διαλεκτικό υλισμό», από τον Μαρξισμό ως ιστορικό υλισμό ή μέθοδο και από τον Μαρξισμό που ενσωματώνεται στους μηχανισμούς του κόμματος, του Κράτους ή της Διεθνούς των εργαζομένων». Δεν θα ήταν δύσκολο αυτό να μεταφραστεί στο πλαίσιο ενός (κατάλληλα παρωδούμενου) φιλελεύθερου Αγγλικανισμού: πρέπει να διακρίνουμε το πνεύμα του Χριστιανισμού από τέτοια μεταφυσικά φορτία, όπως η ύπαρξη του Θεού, η θεότητα του Χριστού, η οργανωμένη θρησκεία, το δόγμα της ανάστασης, η δεισιδαιμονία της Θείας Κοινωνίας και τα λοιπά. Διαφορετικά: κάποιος θα επιθυμούσε να διακρίνει το πνεύμα της αποδόμησης από τα μονότονα διανοητικά παραφερνάλια της «γραφής», της «διαφοράς», του «ίχνους», τα οργανωμένα περιοδικά και τις συμβάσεις, τις επίσημες ομάδες αναγνωστών, τις κινήσεις για την εγκαθίδρυση της διδασκαλίας της φιλοσοφίας στα γαλλικά σχολεία και πάει λέγοντας. Είναι εξ ολοκλήρου δυνατό να εγκρίνει το πνεύμα των Ούννων, με όλη την αξιοθαύμαστη ευρωστία του, αποδοκιμάζοντας παράλληλα το τι πραγματικά έκαναν. Εάν ο Ντεριντά σκέφτεται, όπως φαίνεται ότι κάνει, ότι μπορεί να υπάρξει οποιοσδήποτε αποτελεσματικός σοσιαλισμός χωρίς οργάνωση, μηχανισμούς και ορθολογικά καλώς διατυπωμένες θεωρίες και προγράμματα, τότε είναι απλά το θύμα κάποιας ακαδημαϊκίστικης φαντασίας, την οποία έχει κάπως μπερδέψει με έναν πεφωτισμένο αντισταλινισμό. (Δεν διαθέτει, στην πραγματικότητα, καμία υλιστική ή ιστορική ανάλυση του σταλινισμού, σε αντιδιαστολή με την ηθική απόρριψή του, εν αντιθέσει με πολλά ορθόδοξα ρεύματα του Μαρξισμού.) Η αλήθεια είναι ότι μετά βίας ενδιαφέρεται για έναν αποτελεσματικό σοσιαλισμό. Η αποδόμηση, λόγω της ενασχόλησής της με τη ρευστότητα, την αποτυχία, το αδιέξοδο, την ασυναρτησία, το μη εντυπωσιακό, λόγω της καχυποψίας της για την πραγμάτωση, την αρτιότητα ή τον έλεγχο, αποτελεί ένα είδος πνευματικού ισοδύναμου προς μια αόριστα αριστερή δέσμευση στους καταπιεσμένους, η οποία, όπως όλες αυτές οι δεσμεύσεις, στέκεται αμήχανη όταν εκείνοι για τους οποίους μιλά έρχονται στην εξουσία. Ο Μεταδομισμός αντιπαθεί την επιτυχία, μια στάση που του δίνει τη δυνατότητα για ορισμένες εξόχως διαφωτιστικές απόψεις επί των ισχυρισμών των μονολιθι-

κών λογοτεχνικών κειμένων ή των ιδεολογικών αυτοπροσδιορισμών, και της αφήνει ένα ανεπαρκές ψιχίο αφηφώντας το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο.

Η αδιαφορία του Ντεριντά σχεδόν για όλες τις πραγματικές ιστορικές ή θεωρητικές εκφάνσεις του Μαρξισμού αποτελεί ένα είδος κενής υπερβατικότητας – ένα τυπικά αποδομητικό σάλπισμα για κάποια εναλλακτική θέση που διατηρεί την κατάσταση κάποιου άτρωτη μονάχα αναλογικά προς την απουσία του περιεχομένου της. Σχεδόν τα ίδια μπορούν να λεχθούν για τον περίεργα κενό, φορμαλιστικό μεσσιανισμό του, ο οποίος αποβάλλει αυτήν την πλούσια θεολογική παράδοση του περιεχομένου του και διατηρεί μονάχα την πνευματική του ώθηση, κάπως συγγενή στον Κάφκα, που (όπως ο Βάλτερ Μπένγιαμιν παρατηρεί) δεν έχει τίποτε παρά μόνο τις διαβιβάσιμες μορφές μιας παράδοσης που έχει συρρικνωθεί στο τίποτα. Το επικριτικό αρνητικό πάθος της πολιτικής του σε αυτό το βιβλίο είναι κάτι που πρέπει ορθώς να ενοχλεί κάθε ακαδημαϊκό ριζοσπάστη για τον οποίο η αποδόμηση είναι μια προκλητική μορφή κοινού-δημιουργικού σκεπτικισμού, ή ακόμα ένας τρόπος για να διατηρείται εν ζωή ο λογοτεχνικός κανόνας δουλεύοντας κανείς κοπιαστικά μέσω αυτού κρατώντας τη φορά αυτή χειρουργικό νυστέρι.

Αντί να παϊανίσουμε την έλευση του ιδεώδους της φιλελεύθερης δημοκρατίας και της κεφαλαιοκρατικής αγοράς στο πλαίσιο της ευφορίας για το τέλος της ιστορίας, αντί να πανηγυρίσουμε το «τέλος των ιδεολογιών» και το τέλος των μεγάλων χειραφετητικών λόγων, ας μην λησμονήσουμε ποτέ αυτό το προφανές μακροσκοπικό γεγονός, φτιαγμένο από αναρίθμητα μοναδικά πεδία βασάνων: κανένας βαθμός προόδου δεν επιτρέπει σε κανένα να αγνοήσει ότι ποτέ στο παρελθόν, με απόλυτους αριθμούς, δεν είχαν τόσο πολλοί άνδρες, γυναίκες, και παιδιά, υποταχθεί, λιμοκτονήσει ή εξολοθρευτεί πάνω στη γη.

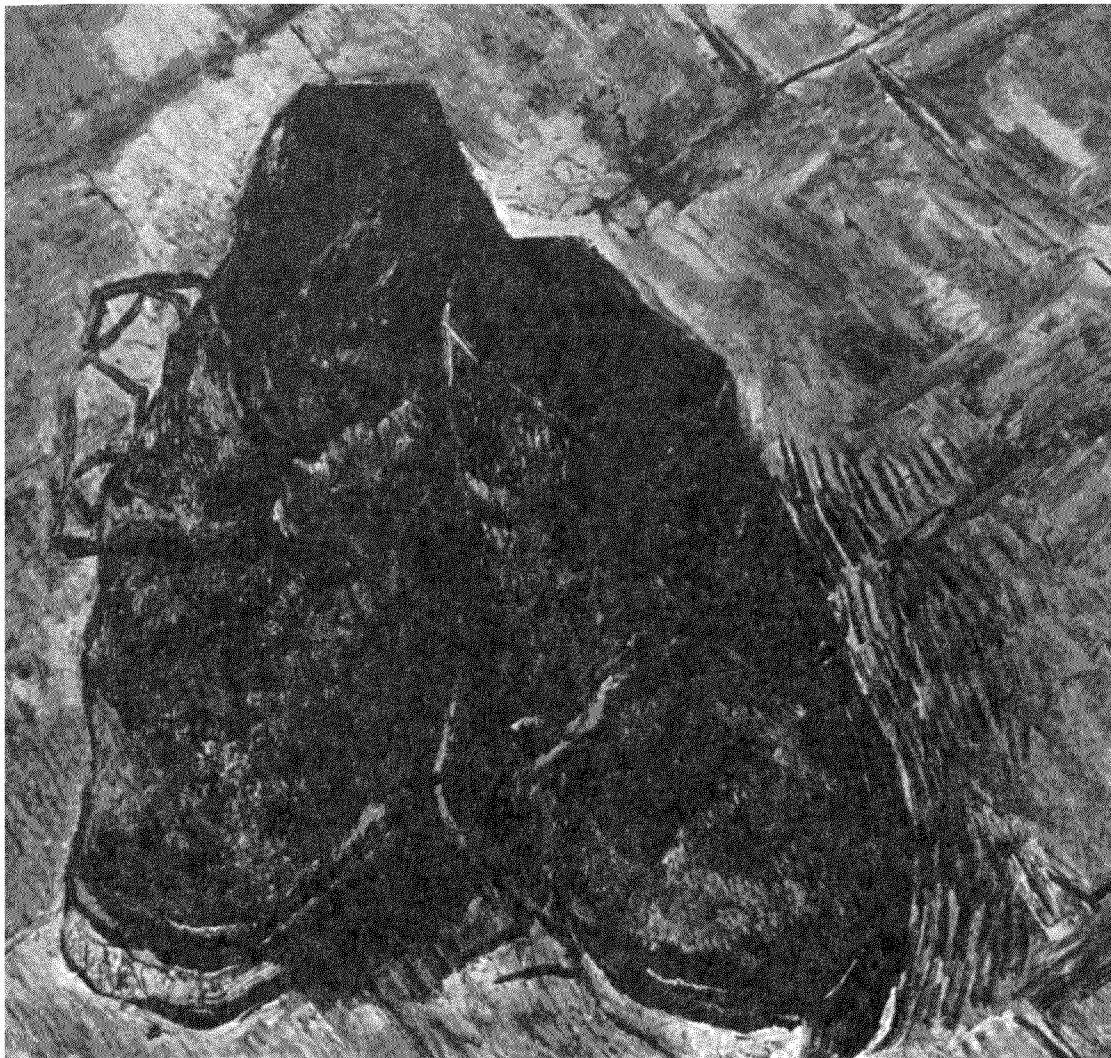
Αυτό δεν είναι κάτι που είναι πιθανό να εισχωρήσει στο Ithaca ή το Irvine, όπου έμαθαν πολύ καιρό πριν ότι η ιδεολογία είχε τελειώσει και ότι οι μεγάλοι χειραφετητικοί λόγοι είχαν ευτυχώς εξοκείλει.

Και τι αντιπαραθέτει ο Ντεριντά, στην αμέσως επόμενη παράγραφο, στην τρομερή κατάσταση που τόσο υπέροχα καταγγέλλει; Μια «Νέα Διεθνή», «δίχως στάτους, δίχως τίτλο και δίχως όνομα...δίχως κόμμα, δίχως πατρίδα, δίχως εθνική κοινότητα...». Και, φυσικά, όπως συνάγει κανείς από άλλα μέρη του βιβλίου, δίχως οργάνωση, δίχως οντολογία, δίχως μέθοδο, δίχως μηχανισμό. Πρόκειται για την έσχατη μεταδομιστική φαντασία: μια αντίθεση χωρίς τίποτα τόσο δυσάρεστα συστημικό ή πληκτικά «ορθόδοξο» όσο μια αντίθεση, μια διαφωνία πέρα από όλον τον συντεταγμένο λόγο, μια υπόσχεση που θα πρόδιδε τον εαυτό της κατά την πράξη της εκπλήρωσής της, μια διαιωνιζόμενη εντυπωσιακή ανοιχτότητα προς τον Μεσσία, ο οποίος το καλύτερο που θα είχε να κάνει είναι να μη μας απογοητεύσει πράττοντας οτιδήποτε τόσο καθοριστικό όσο το να έλθει. Όντως, φαντάσματα του Μαρξισμού.

Μετάφραση: Μάνος Σπυριδάκης

Σημείωση

1. ANC: African National Congress (Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο – Σ.τ.Μ.).

Βίνσεντ Βαν Γκογκ, «Ένα ζευγάρι παπούτσια», 1888.

Το γεγονός ότι ο Χάιντεγκερ χρησιμοποιεί εδώ τη ζωγραφιά του Βαν Γκογκ για να στοχαστεί πάνω στο Είναι των παπουτσιών, έχει ξεσηκώσει κάμποσο θόρυβο ανάμεσα στους κάθε είδους ερμηνευτές. Έτσι ο Meyer Shapiro το 1968 ισχυρίστηκε (στο άρθρο του «La nature morte comme objet personnel», δημοσιευμένο στο περιοδικό *Macula*, τεύχος 3) ότι η ζωγραφιά του Βαν Γκογκ δεν απεικονίζει τα παπούτσια μιας χωριάτισσας, όπως πιστεύει ο Χάιντεγκερ, αλλά ότι πρόκειται για τα παπούτσια του ίδιου του Βαν Γκογκ, ο οποίος ήταν ένας άνθρωπος της πόλης. Σαν επιχείρημα χρησιμοποιεί το ότι ο Βαν Γκογκ συνήθιζε να ζωγραφίζει τα αντικείμενα που είχαν γι' αυτόν σημασία, και όχι κάποια τυχαία ή ξένα πράγματα. Ξεκινώντας απ' αυτόν τον ισχυρισμό ο Jacques Derrida αφιερώνει στο βιβλίο του *La vérité en peinture*, Paris 1978, δεκάδες σελίδων για να σχολιάσει το ζήτημα, θέτοντας συνάμα περαιτέρω ερωτήματα, όπως: είμαστε βέβαιοι ότι αυτά τα ζωγραφισμένα παπούτσια είναι ζευγάρι, και όχι δύο δεξιά ή δύο αριστερά; πώς μπορούμε να ξέρουμε το πώς αυτά τα παπούτσια χρησιμοποιήθηκαν, γιατί απεικονίστηκαν, ή γιατί αποτέλεσαν αντικείμενο στοχασμού; Έτσι φτάνει να υποψιαστεί π.χ. ότι λανθάνει ίσως εδώ κάποιος φετιχισμός με αντικείμενο τα παπούτσια, ένα συχνό φετιχιστικό αντικείμενο που συμβολίζει τον γυναικείο κόλπο· ή ότι το ένα από τα δύο παπούτσια συμβολίζει ίσως το αρσενικό και το άλλο το θηλυκό. Με όλα αυτά κατορθώνει να επεκτείνει τον χάιντεγκεριανό προβληματισμό τραβώντας τον βέβαια από τα μαλλιά.

Μάρτιν Χάιντεγκερ, *Η προέλευση του Έργου Τέχνης*,
Εισαγωγή-Μετάφραση-Σχόλια Γιάννη Τσαβάρα, Δωδώνη 1986.